

ROLE AND STATUS CHANGES IN CIRCULAR LABOR MIGRATION ABROAD AND SOCIAL INTEGRATION

Cristina Cormoș

**Assist Prof., PhD and Oana Lența, Assist. Prof., PhD, "Ștefan cel Mare"
University of Suceava**

Abstract: International migration of people to work abroad is a wide phenomenon, with many implications that have become increasingly prominent over the last years. Following opportunities, availability of occasional jobs, facile mobility between countries, but also individual and family needs, a new type of external migration for work has occurred, i.e. circular migration. This type of migration was named "life strategy", being perceived as a "fast" and "forced" way of integration, assimilation and adaptation in the destination country, with the purpose of gaining financial / material benefits. Occasional work particularly in agriculture, performed over a short period of time, has determined this approach of labor migration as a "back and forth" movement. The migrants have thus been subjected to the pressures of changing role and status between the home and the host country. These changes in the role and status of migrants can be felt as pressures at the individual, family and social level, the role of pointing out others' expectations towards the individual, so its obligations and the status of assessing individual expectations towards others, so their rights. The aim of this paper is to identify the types of role and status which are subjected to change in circular labor migration, but also to analyze their changes with the integration in the immigration country.

Keywords: labor migration, circular migration, role, status, change, integration.

Introducere

Migrația internațională a forței de muncă se clasifică în migrație definitivă, atunci când emigranții se stabilesc definitiv și în mod legal în țara de migrație, și migrație circulatorie, care se desfășoară între satul sau orașul din România și o țară străină. Circulația persoanelor este conceptul cu cea mai largă sferă de acoperire și se referă atât la fluxurile de persoane, cât și la stabilitatea la un moment dat a acestora în funcție de anumite criterii economice, sociale și politice. Fenomenul migrației internaționale este un factor al schimbării sociale, ca urmare a mișcării populației, a integrării și adaptării în zona de primire, prin reorientarea în noul mediu social în ceea ce privește locul de muncă, profesia, relațiile sociale și comunitare, prin redistribuirea statuturilor și rolurilor, respectiv a raporturilor familiale.

Migrația internațională are un puternic impact la nivelul identității emigrantului prin schimbările la care este supus și în funcție de mediul în care trebuie să se adapteze. Migrația circulatorie face ca emigrantul să treacă printr-o "dublă transformare", pe de o parte să își asume statutul și rolul în țara de migrație, iar pe de altă parte să se readapteze la statutul și rolul din țară în unele situații "la distanță", însă în mod special la fiecare reîntoarcere. Migrația circulatorie internațională regăsită și sub numele de "navetism" sau "euronavetism" are în prezent statutul de inovație socială și este considerată un gen de perspectivă asupra acțiunii, ce este regăsită în raportul durabil dintre scopurile asumate și seturile de mijloace pe care le au emigranții. La orice reîntoarcere în țară, o mare parte dintre emigranți au tendința

să caute noi oportunități și posibilități de a pleca, resimțind permanent modificări la nivel identitar - la nivel de status și rol, stimă de sine, spațiu identitar etc. În acest tip de migrație, emigrantul "pendulează" între țara de migrație și țara de origine, procesul de integrare, adaptare și asimilare se produce într-un mod rapid sau "din mers", având în vedere scopul precis al emigrantului și perioada determinată de emigrare. Aceste etape se rezumă la elementele definitorii, urmărindu-se în primă fază acoperirea nevoilor de bază, a elementelor culturale esențiale - limba, și ulterior conformarea la normele, valorile și rolurile sociale.

În cadrul noii structuri sociale, indivizii dețin sau își însușesc anumite statusuri și joacă anumite roluri. Învățarea rolurilor de către emigranți în societatea de primire implică, pe de o parte, dobândirea capacității de a exercita îndatoririle pe care le au la locul de muncă și de a pretinde privilegiile rolului asumat, iar pe de altă parte, dobândirea atitudinilor, sentimentelor și așteptărilor pretinse de rol pentru care presupune reorientarea mentală și atitudinală necesară pentru exercitarea eficientă a rolului. Statusurile și rolurile asumate sunt direct proporționale cu oportunitățile pe care le are emigrantul.

Migrația circulatorie la muncă în străinătate - ca strategie de viață

Circulația forței de muncă este un concept mai restrâns, atașat celui de circulație a persoanelor, care reprezintă deplasarea peste granițe a forței de muncă în cadrul acțiunilor determinate de cooperarea economică, tehnică și științifică pe plan internațional. Persoanele care optează pentru migrația circulatorie sunt persoane apte de muncă, având vârsta și starea fizică necesară pentru prestarea diverselor munci, în spațiul internațional. Fiecare cetățean al țării are dreptul la libera circulație în țară și în străinătate, dreptul garantat de a-și stabili domiciliul în orice localitate din țară, de a emigra și de a reveni oricând în țară, ca urmare circulația forței de muncă favorizează diseminarea cunoștințelor tehnice și a metodelor moderne de lucru între state și determină dobândirea unui mod de gândire adaptată spațiului migraționist.

Definițiile migrației circulare au variat de la noțiuni elementare, până la abordări prescriptive. O explicație simplă a migrației circulare se referă la mișcările transfrontaliere temporare ce au caracter repetitiv, formal sau neformal, de obicei, în scop de muncă, implicând migranți. "Raportată la o anumită entitate teritorială, migrația circulatorie reprezintă suma intrărilor și ieșirilor de persoane/de populație din spațiul respectiv sau dintr-un anumit spațiu către altul." (Vasile, V., Zaman, G. (coord.), 2005, p.104) Migrația circulatorie internațională are în prezent, în România, statutul de inovație socială. O serie de modele comportamentale relativ noi, în contexte comunitare și regionale date, ajung să se difuzeze ca inovație socială. Dumitru Sandu consideră că migrația circulatorie, spre deosebire de cea definitivă, "presupune o valorizare ambivalentă, în același timp pozitivă și negativă, pentru același loc, de plecare sau de sosire, de rezidență permanentă sau de rezidență temporară. Localitatea de domiciliu permanent este, la nivelul migrației circulatorii dominante în România, valorizată pozitiv sub aspectul socio-cultural și negativ sub aspect economic." (Sandu, D., 2000, p. 9) El vede în migrația circulatorie o "strategie de viață" pe care o consideră nu atât o acțiune, cât un gen de perspectivă asupra acțiunii, această perspectivă fiind regăsită în raportul durabil dintre scopurile asumate și seturile de mijloace pe care le au emigranții. O mare parte din ei și-au făcut din acest tip de migrație „du-te-vino” un stil de viață, un mod de a-și câștiga existența și de a-și îmbunătăți situația economico-socială, o modalitate de a conviețui și a relaționa cu ceilalți. Mulți dintre ei devin dependenți de acest stil de viață și se complac în această stare, fiindu-le din ce în ce mai greu să revină la viața care a avut-o înainte de a emigra. O mare parte dintre emigranți au tendința să caute noi

oportunități și posibilități de a pleca, resimțind permanent modificări la nivel identitar - la nivel de status și rol, stimă de sine, spațiu identitar etc.

Conceptul de migrație circulatorie este regăsit în literatura de specialitate și sub termenii de "navetism" sau "euronavetism". "Migrația s-a flexibilizat, ea a înregistrat noi forme, precum cea circulatorie sau „euronavetismul”, adică o circulație tot mai intensă între țările gazdă și România. Asistăm tot mai des la transformarea migrației de revenire în migrație temporară de revenire.” (Stoicovici, M., 2012, p. 433) Acest fenomen se consideră greu de analizat din punct de vedere statistic, având în vedere modalitatea prin care se realizează. În acest sens, Dumitru Sandu a specifică că "cercetătorii pun pe piață date privind numărul de oameni care au migrat pentru un an de zile sau mai mult, dar există situații precum sunt cele ale medicilor euronavețiști, care își iau timp de o lună concediu și se duc să lucreze în străinătate acolo unde au o oportunitate, să vadă cum e. Ei vin și pleacă, este un euronavetism care ia amploare." (<http://www.zf.ro>) Autorul a menționat și faptul că o astfel de situație se regăsește și în cazul românilor care pleacă să lucreze în agricultură, pe contracte de două sau de trei luni de zile, în state precum Spania, Germania, Olanda sau Marea Britanie. „O parte a populației preferă acest fel de navetism, reglementat. Însă acești oameni se regăsesc foarte greu în statistici, doar în urma unor sondaje. E un fenomen care nu se vede, dar care este fundamental. Pe termen mediu, ne așteptăm ca fenomenul migrației externe pe o durată mai mare de un an să se reducă, aceasta fiind o urmare a intensificării fenomenului de migrație circulatorie.”(<http://www.zf.ro>)

Migrația circulatorie a fost văzută și percepută ca un plus la nivele socio-economice distincte. Ea a fost promovată ca soluție de câștig ce aduce beneficii țărilor de destinație, țărilor de origine și lucrătorilor migranți, dar și ca mecanism major de a colecta avantajele migrației de muncă pentru dezvoltare. "Tendința de ultimă oră a unor cercetători și organizații este scoaterea în prim-plan a virtuților migrației circulare, cu accent pe deplasările și contribuțiile persoanelor rezidente pe termen lung, în țările de destinație – un rebranding al politicilor vizând diaspora și al inițiativelor pentru dezvoltarea țărilor de origine, prin introducerea termenului de migrație circulară." (Wickramasekara, P., p. 10, <http://www.ilo.org>). În ultimii ani a crescut interesul față migrația circulatorie, urmărindu-se conturarea unor instrumente de politici migraționale în vederea rezolvării unor probleme cum ar fi: "satisfacerea nevoilor piețelor muncii din țările de destinație, fără stabilirea permanentă acolo a migranților; soluționarea chestiunii "scurgerii creierilor"; promovarea dezvoltării în țările de origine printr-un flux constant de remitențe, revenirea în patrie a forței de muncă calificate, crearea de noi întreprinderi și diminuarea migrației nereglementate." (Wickramasekara, P., p. 9, <http://www.ilo.org>).

Conceptul de migrație circulatorie este asociat cu conceptul de migrație de revenire care poate fi înțeles în condițiile în care sunt cunoscute cauzele emigrării. Cunosându-se cauzele, implicit sunt evidențiate și motivele de reîntoarcere în țara de origine. Migrantul potențial sau migrantul activ poate folosi migrația ca element central pentru construirea unei strategii proprii de viață, strategie în care consumul este scopul, iar veniturile obținute la locurile de muncă sau asigurate de instituțiile de deservire a populației sunt principalul mijloc. Intenția de revenire în țara de origine sau de remigrare poate fi asociată cu imputuri pentru consum, cu nevoi sau preferințe pentru consumul propriu sau familial, dar și cu constrângeri instituționale care au efect asupra a ceea ce poate câștiga migrantul într-o anumită țară și localitate. Odată cu revenirea în țara de origine, emigrantul se poate implica pe plan profesional sau poate refuza orice implicare în câmpul muncii. Astfel, sunt migranți care au acumulat resurse importante în țara de migrație, iar la reîntoarcere în țara de origine se

bazează pe aceste resurse, fără o implicație profesională de o natură sau alta. Acest tip de emigrant optează pentru „consumul în țara și/sau localitatea de origine, în condițiile în care migrantul a acumulat resurse pentru consumul dorit în mediul în care îi este apropiat afectiv. Raționamentul implicit este de tipul - am acumulat destul pentru a trăi în mediul care îmi place, chiar dacă și acolo costul vieții este apropiat de cel de aici unde mă aflu ca imigrant.” (Sandu, D., 2000, p. 114) În migrația circulatorie, migrantul ”pendulează” între țara de origine și cea de primire, de cele mai multe ori motivele fiind de natură economică. Se observă că standardele profesionale sunt supuse schimbării, iar rolurile familiale și cele din exteriorul familiei sunt perturbate, scopul principal al emigrantului fiind câștigul bănesc.

Integrarea socială în procesul de ”du-te-vino” în migrația circulatorie

Procesul migratoriu, fie definitiv sau temporar, implică o serie de etape prin care trece emigrantul, pe de o parte fiind vorba de integrarea socială în țara de migrație, adaptarea la noul mediu social, asimilarea unor modele culturale, iar pe de altă parte se referă la mobilitatea socială care se întâlnește în special în migrația circulatorie. „Integrarea socială reprezintă conceptul de bază prin intermediul căruia sunt definite procesele fundamentale, mecanismele și instituțiile prin care orice societate se identifică în structuri de comportament ale indivizilor care să corespundă statuturilor și rolurilor predominante în societatea dată, așteptărilor și prescripțiilor înscrise în modelul ei socio-cultural și valoric.” (Bulgaru, M., 2005, p.85). Integrarea presupune o interacțiune dinamică între sistemul care se integrează și sistemul care integrează, în cursul căruia se produc multiple transformări. Pentru imigrant, în general, integrarea socială constă în cunoașterea limbii țării gazdă, accesul la educație și pe piața muncii din țara respectivă, posibilitățile de creștere a mobilității profesionale, libertatea culturală și religioasă, egalitatea în fața legii, respectul față de legile și tradițiile țării de emigrație. În același timp, pentru societatea gazdă integrarea migrantilor presupune toleranță, deschidere, acceptare, oferire de informații privind modalitățile și avantajele integrării, toleranței și dialogului intercultural, respectarea și înțelegerea condiției și culturii emigranților și nu în ultimul rând respectul față de drepturile lor. Procesul de integrare prezintă mai multe etape, cu un impact puternic asupra emigranților. Există trei indici ai procesului de integrare a migrantilor în zona de sosire:

- (a) integrarea instituțională, care semnifică măsura diseminării acestora în interiorul unor sfere sociale (familia, economia, politica);
- (b) aculturația, adică achiziționarea de norme, moravuri, cutume aparținând mediului de primire;
- (c) adaptarea care se exprimă prin gradul de integrare personală în noul sistem de relații sociale.” (Eisenstadt, S.N., *Analysis of Patterns of Immigration and Absorption of Immigrants*, in „*Population Studies*”, vol.III, apud Drăguț, Aurel, 1981, p. 30)

Adaptarea la noua societate, ca etapă principală a procesului de integrare, este primul pas pe care trebuie să îl facă emigrantul. Din perspectiva fenomenului migrator, adaptarea ”se referă la capacitatea pe care subiectul migrant o are, pentru a se încadra în structurile preexistente în societatea receptoare. Având o puternică componentă psiho-socială, adaptarea nu implică neapărat reciprocitatea dintre imigrant și societatea receptoare, în cele mai multe cazuri fiind vorba de un proces în sens unic, respectiv schimbarea imigrantului.” (Rusu, V., 2003, p. 65.) În migrația circulatorie, adaptarea trebuie să fie una mai ”rapidă”, în care individul se adaptează la regulile și valorile care există în societatea de destinație, la însușirea mecanismelor noului său mediu socio-economic, cultural și politico-instituțional. Emigrantului îi este proprie o reacție de adaptare declanșată de schimbările din noul mediu

social. "Necesitatea de a modifica modul de viață, schimbarea locului de muncă, presiunile sociale, schimbările în statutul profesional, modificările stilului de viață, de fapt tot ce ne obligă să înfruntăm necunoscutul poate declanșa reacția de adaptare." (Radu, Raisa, 2005, p.113)

Odată ce este declanșat procesul de integrare, între societatea de primire și personalitatea individului există o strânsă interdependență. Normele, valorile, rolurile, modelele culturale ale societății gazdă devin prin internalizare necesități și dispoziții ale personalității emigrantului. În virtutea interiorizării valorilor instituționalizate poate avea loc o integrare motivațională a comportamentului în structura socială. În acest mod se face remarcant procesul de asimilare care, într-o primă fază, este evidențiat de acțiunea în vederea acoperirii necesităților primare cum ar fi locul de muncă și locuința, iar într-o a doua fază, cea a adoptării elementelor de ordin social și cultural cum ar fi limba, obiceiurile, cutumele etc. Astfel, asimilarea este acea etapă a integrării prin care "sunt absorbite sau încorporate în sistemul socio-cultural al majorității, cu pierderea parțială sau totală a identității culturale originale. Este definită metaforic și melting-pot, respectiv fuziunea între diferite grupuri etnice." (Rusu, V., 2003, p. 78)

Unul dintre elementele importante regăsite în etapa de asimilare este limba care permite oamenilor să se exprime, să interacționeze în cadrul societății, să anticipeze acțiunile viitoare și să le organizeze. Limba este strâns legată de relațiile intergrupale, ca urmare modul în care vorbește un individ poate influența evaluările pe care alții le fac asupra lui. Dacă cineva va folosi un stil de vorbire aparținând unui grup social cu status inferior, va fi privit de ceilalți prin prisma evaluărilor pe care le au asupra grupului în cauză. Astfel, se poate vorbi de un comportament lingvistic care este influențat de procesele asociate cu relațiile intergrupuri și cu apartenența la un anumit grup.

Vorbind de migrația circulatorie în care emigrantul "pendulează" între țara de migrație și țara de origine, procesul de integrare, adaptare și asimilare se produce într-un mod rapid sau "din mers" având în vedere scopul precis al emigrantului și perioada determinată de emigrare. Aceste etape se rezumă la elementele definiției, urmărindu-se în primă fază acoperirea nevoilor de bază, a elementelor culturale esențiale - limba, și ulterior conformarea la normele, valorile și rolurile sociale. Odată cu emigrarea în străinătate, chiar dacă aceasta se realizează pe o perioadă scurtă de timp, emigranții preiau sarcinile și rolurile din noul mediu social și neglijază într-o măsură mai mare sau mai mică rolurile și sarcinile din țară, ceea ce determină anumite efecte negative la nivel familial și comunitar. Acest nou tip de migrație aduce cu sine alte probleme "ce privesc în special adaptarea migranților, atât în țara de destinație (pentru cei cu nivel mediu sau redus de calificare), cât și readaptarea la țara de origine. Plecarea multora a determinat creșterea ratei divorțialității, copiii rămași acasă intamplina au și ei probleme de diverse feluri, pentru unii viața fără părinți este greu de suportat și le provoacă probleme de sănătate, din ce în ce mai des sesizate de medici. Per total însă, avantajele depășesc dezavantajele muncii în străinătate." (Stoicovici, M, 2012, p. 433) Atunci când emigrarea este temporară, "printre efectele pozitive se pot aminti dezvoltarea economică locală, stimularea spiritului antreprenorial și toleranța crescută în zonele cu mulți migranți. Printre efectele negative sunt de menționat dependența celor de acasă de veniturile provenite din migrație, copiii abandonți și traficul de persoane." (Ibidem, p. 434)

Referindu-ne la conceptul de mobilitate a persoanelor, acesta exprimă schimbarea statutului în care se află un individ sau un grup de indivizi sub influența unor factori economici, tehnologici, organizaționali și sociali, fiind considerată "drept capacitatea de reacție și adaptare a persoanelor la provocările mediului social-economic și la dinamica

acestora.” (Vasile, V., Zaman, G.(coord.), 2005, p. 109) Conform studiilor recente se poate constata faptul că mobilitatea internațională este mai mare în rândul persoanelor care au vârsta corespunzătoare pentru locul de muncă, acest lucru contribuind la îmbunătățirea ratei șomajului și a nivelului salariilor scăzute, facilitând fluxuri de cunoștințe, investiții și servicii țării de origine. ”Resursele bănești trimise de către emigranți către țara de origine au devenit o sursă de finanțare a dezvoltării și, din acest motiv, cunoașterea ponderilor care le influențează prezintă un interes crescând.” (Chirtoc, I.E., Bălăcescu, A., 2010, p. 155) Principalele cauze ale mobilității la nivel de emigrant sunt: nivelul scăzut de viață al familiei în țara de origine, întreținerea la școală a copiilor, sprijinul sau întreținerea familiei lărgite, cumpărarea de bunuri mobile și imobile, demararea unei afaceri sau investiții imobiliare etc. În concordanță cu cauzele specificate, cea mai mare parte a resurselor bănești aduse sau trimise în țară de către emigranți se folosesc pentru satisfacerea unor nevoi primare de subzistență, după care urmează cheltuirea banilor pentru educație, investiții cu afaceri mobiliare, achiziția unor bunuri de folosință îndelungată și demararea unor mici afaceri.

Schimbări de rol și status în migrația circulatorie

Odată cu emigrarea la muncă în străinătate, individul interacționează cu alți indivizi, exercită o serie de acțiuni sociale și ajunge să ocupe unele poziții în cadrul comunității de primire. În cadrul noii structuri sociale, indivizii dețin sau își însușesc anumite statusuri și joacă anumite roluri. În mod obișnuit, statusul este definiți ”drept poziția sau rangul unui individ în cadrul grupului sau ale unui grup în raport cu alte grupuri.” (Mihailescu, I., 2003, p. 101) În relațiile sociale, indivizii se raportează unii la alții din perspectiva statusurilor pe care le dețin (ex. muncitor, sef echipă, medic etc.) Fiecare individ deține o serie de statusuri și poate trece de la un status la altul, fie este prescris - cel deținut de un individ în cadrul unei societăți independent de calitățile și eforturile sale, sau dobândit - cel la care individul accede prin propriile eforturi. Prin procesul de emigrare atât statusurile dobândite, cât și cele prescrise suferă schimbări sau transformări, unele dintre ele putând fi ”diminuare” sau chiar ”eliminate”.

Cu privire la roluri, acestea sunt învățate de către emigrant și exercitate în societatea de primire. În mod obișnuit, rolul definește comportamentul așteptat de la cel care posedă un anumit status. ”Într-un anumit sens, statusul și rolul sunt două aspecte ale aceluiași fenomen. Statusul este un ansamblu de privilegii și îndatoriri, iar rolul este exercitarea acestor privilegii și îndatoriri.” (Ibidem, p.106) Rolurile se definesc în contextele în care ele se exercită și în raport cu alte roluri care intervin în aceste contexte. Forma individuală de exercitare a unui rol sau a comportamentului de rol desemnează comportamentul real, efectiv al unei persoane care joacă un anumit rol. ”Majoritatea comportamentelor de rol sunt exercitări inconștiente ale modelelor de rol socializate. În anumite situații, comportamentele de rol sunt eforturi conștiente de proiectare a imaginii dezirabile a eului.” (Ibidem, p.107) Învățarea rolurilor de către emigranți în societatea de primire implică, pe de o parte, dobândirea capacității de a exercita îndatoririle pe care le au la locul de muncă și de a pretinde privilegiile rolului asumat, iar pe de altă parte, dobândirea atitudinilor, sentimentelor și așteptărilor pretinse de rol pentru care presupune reorientarea mentală și atitudinală necesară pentru exercitarea eficientă a rolului. Aceste reorientări nu pot fi realizate oricând, deoarece personalitatea și caracterul unor indivizi prezintă caracteristici incompatibile cu anumite roluri. Personalitatea influențează alegerea rolurilor, modul de exercitare a acestora, iar în același timp, dobândirea unui nou rol produce modificări ale eului, chiar ale personalității individului.

Statusurile și rolurile asumate sunt direct proporționale cu oportunitățile pe care le are emigrantul. În acest sens, amintim legea oportunităților propusă de Stouffer: ”numărul persoanelor care migrează și străbat o distanță este direct proporțională cu spațiile alocative, care alocă oportunități în proporții suficiente și de calitate. Deci impulsul migrator se situează, nu interioritatea migrantului, ci într-un ”loc” care este tot una cu un câmp de oportunități monofuncționale - numărul de persoane parcurgând o anumită distanță este direct proporțional cu numărul de oportunități la acea distanță și invers proporțional cu numărul de oportunități care intervin pe parcurs.” (Stouffer S., apud Bădescu, I., [ttp://sociologia-azi.ro](http://sociologia-azi.ro))

Odată ce o persoană emigrantă își asumă anumite roluri în societatea de primire, există și așteptări din partea celorlalți. Ca urmare, emigrantul, în vederea atingerii scopului propus, se concentrează asupra rolurilor de îndeplinit ținând cont de așteptările angajatorului. Astfel, pot fi deosebite trei categorii de așteptări:

- *Așteptările necesare* – ce impun cu forță maximă, complet, iar deținătorul unui rol nu se poate sustrage lor. Dacă individul nu satisface aceste așteptări, el este sancționat sever;
- *Așteptările obligatorii* – se manifestă la nivelul unor grupuri sociale; în cazul lor este posibilă o anumită doză de neobservare, întrucât sancțiunile nu sunt atât de severe ca în primul caz;
- *Așteptările facultative* – există libertatea de a le respecta mai mult sau mai puțin. Membrii grupului se rezumă la a atrage atenția celui în cauză că nu se comportă bine. Teama de oprobriu sau de scandal acționează deseori în direcția respectării, conformării și la aceste așteptări. (Mihailescu, Ioan, 2003, p.107-108)

Trecerea de la un rol la altul poate fi asociată cu multe dificultăți, întrucât este posibil să nu existe o pregătire adecvată pentru rolul următor. De altfel, în rândul emigranților se pot manifesta conflicte de rol, fie între două sau mai multe roluri exercitate de emigrant, fie între cerințele care configurează același rol, fie între rolurile pe care le are în țara de migrație și cele din țară. Prin natura procesului migratoriu, asumarea și centrarea către noile roluri determină neglijarea rolurilor din țară, în mod special din familie. Bani trimiși de către emigranți familiilor lor contribuie, pe de o parte, la creșterea calității vieții acestora, însă pe de altă parte, ne confruntăm cu suferința familiei pentru pierderea unuia sau a mai multor membri, chiar și cu titlu temporar. Cu cât perioada este mai mare, cu atât mai puternice sunt efectele asupra familiei. ”Plecarea unuia dintre membri determină reorganizarea rolurilor în cadrul familiei. În acest caz, membrii familiilor preiau rolurile respectivului migrant, ceea ce poate conduce la pierderi de bunăstare în interiorul familiei și dezechilibre în relația de cuplu. Toate acestea pot conduce cu ușurință la destrămarea familiei.” (Roman, M., Voicu, C., 2010, p.58) Unul dintre cele mai importante efecte negative ale migrației forței de muncă este remarcat în raport cu copiii migranților, care rămân, în unele cazuri, doar cu unul dintre părinți. Există multe cazuri când ambii părinți migrează muncă în străinătate și, prin urmare, bunicii, alte rude sau prietenii preiau responsabilitatea creșterii și îngrijirii copiilor. Aceștia sunt afectați într-o foarte mare măsură de plecarea părinților lor, deoarece persoanele cărora îi lasă în grijă nu pot îndeplini cu succes rolul de părinte.

Se poate vorbi și de eșecul de rol care poate apărea în situațiile în care nu s-a realizat o pregătire adecvată pentru rol, îndeplinirea acestuia făcându-se în mod neadecvat. De altfel, emigranții pot suferi un astfel de eșec de rol fie din cauza nepregătirii lor, fie din cauza specificului societăților în care a emigra. ”În societățile puternic integrate, în care majoritatea rolurilor sunt prestabilite, eșecurile de rol sunt accidentale. În societățile foarte dinamice, cu numeroase posibilități de opțiuni de rol, eșecurile sunt mai frecvente. Aceste eșecuri se pot

manifesta la nivelul rolurilor de sex, de vârstă sau la nivelul rolurilor familiale și profesionale.” (Ibidem, p.112). Asemenea eșec de rol se poate regăsi în mod deosebit în procesul migratoriu circular, atunci când emigrantul trebuie să se adapteze rapid de la un loc la altul, de la un stil de muncă la altul, de la un rol la altul. De exemplu, în țara de migrație trebuie să fie un bun muncitor care să fie pe măsura așteptărilor angajatorului, în țară trebuie să fie un tată și un șot bun, sau chiar un angajat capabil. Aceste roluri sunt greu de îndeplinit la un standard ridicat, având în vedere că în orice situație individul trece prin perioada de integrare, adaptare sau readaptare și asumarea statusului și rolului adecvat. Astfel, în cazul neîndeplinirii corespunzătoare a rolurilor se poate instala eșecul ce provoacă nemulțumire, frustrare, iar în situații deosebite el poate genera tulburări psihice sau fizice.

Schimbările de status și rol se regăsesc printre alte schimbări la care este supus emigrantul în procesul migratoriu în general și în migrația circulatorie în special. Astfel, toate aceste schimbări pun amprenta asupra identității personale, sociale și culturale a emigrantului: ”schimbările emigrantului se declanșează odată cu pătrunderea în noul mediu, unde emigranții trec prin procesul de adaptare și integrare și prin etapele schimbării identitare. Factorii care stau la baza schimbărilor individuale sunt de natură materială (bani câștigați, posibilitățile, oportunitățile), de natură psiho-socială (impactul cu noul mediu social la adaptare și integrare), de natură socio-umană (relațiile din societatea gazdă), de natură profesională (noua profesie sau meserie prestată și însușită), de natura culturală (însușirea limbii, a unor obiceiuri și elemente culturale) etc.” (Cormoș, V.C., 2015, p. 272)

În concluzie, persoanele marcate de fenomenul migrației internaționale în general și a migrației circulatorii în special, trec printr-o serie de schimbări printre care se fac resimțite statusurile și rolurile ce trebuie să și le asume emigrantul. Odată cu asumarea acestora, există și așteptări din partea celorlalți. Ca urmare, emigrantul, în vederea atingerii scopului propus, se concentrează asupra rolurilor de îndeplinit în detrimentul altor roluri îndeplinite în țară. El este supus transformării regulate și rapide în concordanță cu ”pendularea” între țara de migrație și cea de origine. Trecerea de la un rol la altul poate fi asociată cu multe dificultăți, întrucât este posibil să nu existe o pregătire adecvată pentru rolul următor. De altfel, în rândul emigranților se pot manifesta conflicte de rol și eșecuri de rol ce poate apărea în situațiile în care nu s-a realizat o pregătire adecvată și o asumare pertinentă. Eșecul de rol poate apărea atunci când emigrantul trebuie să se adapteze rapid de la un loc la altul, de la un stil de muncă la altul, de la un rol la altul, între țara de migrație și cea de origine. Aceste schimbări de rol și status pot fi resimțite ca presiuni la nivel individual, familial și social, *rolul relevând așteptările celorlalți față de individ, deci obligațiile acestuia, iar statusul relevând așteptările individului față de ceilalți, deci, drepturile acestora.*

BIBLIOGRAPHY

1. Bulgaru, Maria (coord) (2005), *Probleme de integrare socială a persoanelor refugiate*, CEP USM, Chișinău
2. Chirtoc, Irina Elena, Bălăcescu, Aniela, (2010), *Efectele pozitive ale fenomenului mobilității forței de muncă asupra contului curent al României*, în *Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Economie*, Nr. 4/2010
3. Cormoș, Viorica-Cristina, (2015), *Schimbări identitare în lumea migrației internaționale*, Editura Lumen
4. Drăguț, Aurel, (1981) *Migrația internațională și problemele dezvoltării*, Editura Politică, București

5. Mihailescu, Ioan, (2003), *Sociologie generală*, Editura Polirom, Iași
6. Radu, Raisa,(2005), *Psihosociologia schimbării*, Editura ASE, București
7. Roman, Monica, Voicu, Cristina, (2010), *Câteva efecte socioeconomice ale migrației forței de muncă asupra țărilor de emigrație. Cazul României*, în *Revista Economie teoretică și aplicată* Volumul XVII, No. 7(548)
8. Rusu Valeriu, (2003), *Migrația forței de muncă în Europa*, Editura Arvin Press, București
9. Sandu, Dumitru, (2000), *Migrația circulatorie ca strategie de viață*, *Revista Sociologie Românească*, nr.2, București
10. Stoicovici, Maria, (2012), *România ca țară de origine, de tranzit și de destinație a migrațiilor*, în „*Revista Română de Sociologie*”, serie nouă, anul XXIII, nr. 5–6, București
11. Vasile, Valentina; Zaman Gheorghe (coord.), (2005), *Migrația forței de muncă și dezvoltarea durabilă a României*, Editura Expert, București
12. <http://sociologia-azi.ro>, Bodescu, Ilie, *Migrația internațională ca problemă socială. Studiu de caz: migrații pentru muncă în Italia*
13. <http://www.ilo.org>, Wickramasekara, Piyasiri, *Migrația circulară: câștig triplu sau sfârșit obscur?*, GURN, Elveția,
14. <http://www.zf.ro>